

אייר - אסתר

חוסר סבלנות גורם ליאוש

אייר - אסתר

חוסר סבלנות גורם ליאוש

א. לפי סדר ההקבלה בין י"ב חודשי השנה לי"ב ספרי ה"כתובים", חודש אייר מקביל לספר אסתר. ויש לבאר את המשותף בין ספר אסתר לחודש אייר.

בספר בני יששכר (מאמרי חודש אייר, מאמר א אות ט) מבואר, כי על פי סדר הדגלים חודש אייר מיוחס לשבט יששכר. ויש לבאר מהו הקשר בין חודש אייר לשבט יששכר ומגילת אסתר.

בחודש אייר אירעו לאורך הדורות מאורעות שונים, נציין אחדים מהם:

• **בארה של מרים ומלחמת עמלק** - בסדר עולם רבא (פרק ה) מובא: "אחד בשבת בכ"ג אייר נסעו מאלוש ובאו לרפידים, ושם ניתנה להם הבאר ונלחמו עם עמלק".

• **פסח שני** - בחודש אייר נקבע מועד מיוחד "פסח שני", כאמור בפרשת בהעלותך (במדבר ט, ט-יא) "אִישׁ אִישׁ כִּי יְהִי טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוֹ בְדָרְךָ רַחֲקָה לָכֶם אוֹ לְדֶרֶתְכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לָהּ, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֶרְבִים יַעֲשֻׂה אֹתוֹ". "פסח שני" הוא מועד מיוחד במינו, זמן שניתן לאנשים המשתוקקים להקריב קרבן פסח ומסיבות של אונס לא הקריבוהו במועדו הראשון בי"ד ניסן - וניתנה להם הזדמנות להקריב בי"ד באייר את קרבן הפסח בשנית.

• **ספירת העומר, פרקי אבות ורבי עקיבא** - חודש אייר נמצא כולו, מראשיתו ועד סופו, בתוך ימי ספירת העומר בהם נפטרו כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא. בתקופה זו נהגו בתפוצות ישראל ללמוד "פרקי אבות".

• **ל"ג בעומר** - בי"ח באייר נפטר רבי שמעון בר יוחאי.

ויש לבאר מה המשותף בין המאורעות [בארה של מרים, מלחמת עמלק, פסח שני, ספירת העומר ול"ג בעומר] והאישים [רבי עקיבא ורבי שמעון בר יוחאי], חודש אייר וספר אסתר.

• • •

רפידים - רפיון ידיים מתוך יאוש

ב. ידועים דברי חז"ל (תנחומא בשלח פרשה כה) "אין רפידים אלא שרפו ידיהם מן התורה, ולפיכך עמלק בא עליהם". ותמה השם משמואל (ויקרא - זכור שנת תר"ע) "הלא עדיין לא ניתנה להם תורה. ואם נאמר דקאי על הפרשיות שניתנו להם במרה, מכל מקום מצות תלמוד תורה בודאי רק מסיני נצטוו עליה, ולמה הגיע להם עונש על רפיון ידיים מהתורה".

אייר - אסתר

חוסר סבלנות גורם ליאוש

ומחמת תמיהה זו פירש השם משמואל פירוש מחודש בהבנת דברי חז"ל - מה היה "רפיון הידים מן התורה" של בני ישראל, שגרם לבואו של עמלק: "ונראה לפרש דהנה בעודם במצרים הודיע להם משה רבנו מאמר השי"ת (שמות ג, יב) בְּהוֹצִיאָךְ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה, ואיתא במדרש (שמות רבה פרשה כג) שאמר להם על ים סוף בואו ופרעו את השטר, הרי שידעו זה מראש. וכתבו המפרשים, שספרו ספירה יום יום והיו משתוקקים מאד לבוא ליום הנכבד ההוא. והנה בודאי ידעו כי לקבלת התורה צריכים הזדככות רבה, וכמו שבאמת היה כך שפסקה זוהמתן. ועל כן כשהגיעו לרפידים, שהוא המסע האחרון קרוב לסיני, והיו סבורים מקודם שכאשר יגיעו לעת ההיא כבר יהיו מזוככים כראוי ומוכנים לקבלת התורה. אבל כאשר עשו חשבון הנפש, מצאו עצמם עדיין רחוקים מזה, ורפו ידיהם כמתייאשים, שבעוד ימים ספורים יגיעו להזדככות כראוי. וזה שרפו ידיהם מן התורה שעתידים לקבל. והוא ממש כלשון שהביאו (ירמיה מז, ג) לֹא הָפְנוּ אַבֹּת אֶל בְּנֵי מִרְפָּיון יְדֵי, ששם נאמר על מורך הלב מפחד המלחמה שנגד פניהם והיו בעצמם כמתייאשים, וזה היה נחשב להם לחטא". בני ישראל התחילו מיד בצאתם ממצרים בתהליך של הטהרות והזדככות מטומאת מצרים לקראת קבלת התורה בהר סיני, ואמנם זכו והתעלו מדרגה לדרגה, במסילה העולה בית א-ל. אלא שבשלב הלפני אחרון, בבואם למסע המוביל להר סיני, נפלו לזרועות היאוש, בהיותם סבורים שלא הזדככו כראוי, ולא השלימו את המוטל עליהם להתקדש בתכלית השלימות הנדרשת לקבלת התורה - "וזה היה נחשב להם לחטא".

ומה החטא בזה - ביאר השם משמואל: "כי יש לו לאדם לבטוח בהשי"ת ולעשות ככל אשר נצטווה, כי אין מעצור לה' להושיע ברגע אחד. כי מאחר שהאדם עושה כמו שנצטווה והוא שליח השי"ת, הרי שלוחו של אדם כמותו, וכל מה שעושה הרי הוא כאילו השי"ת הוא העושה, ובודאי סוף הכבוד לבוא, ואין שכירות משתלמת אלא לבסוף. ובכן איננו רחוק לאיש שעדיין איננו מזוכך שבעוד זמן קטן יגיע לשלימות, אם הוא רק עושה מצוות השי"ת בתמימות כמו שנצטווה. כי אולי בעוד זמן קטן זה יקבל שכרו בפעם אחת מכל מה שעשה עד הנה, ואז ימצא עצמו מזוכך בפעם אחת, כי גם זה מתנת השי"ת היא. ולא יפה עשו החשבון על להבא, שבזה הסירו הבטחון מהשי"ת, וחשבו שההזדככות צריכה לבוא מעצמם ואיננה מתנה מהשי"ת, וזה שקר. ובאמת שבעוד ימים מספר אחר כך כשבאו לסיני פסקה זוהמתן".

מחשבות יאוש אין בהם אמת, שהרי ישועת ה' כהרף עין. אנו מצויים לבטוח בהשי"ת, ולעשות את ההשתדלות הנצרכת. אך לאחר שנעשית ההשתדלות, אסור להתייאש, וחובה להמשיך ולבטוח ש"סוף הכבוד לבוא". ומי יודע אם הישועה קרובה, ותיכף תגיע, ובגלל היאוש נתרחק ממנה. נמצא כי רפיון ידים ויאוש, יסודו שקר. ולאור זאת ביאר השם משמואל מדוע עמלק בא להילחם עם בני ישראל כאשר רפו ידיהם ביאוש לקראת קבלת התורה: "ועל כן בא עמלק שורש השקר".

וכהשלמה, הוסיף השם משמואל: "ועוד, כאשר רפו ידיהם ונתייאשו ונתקשרו בעבודה, משכו עליהם את עמלק וקררם עוד יותר, כמו שכתבו בפירוש אשר קרר". כוונתו לדברי חז"ל על הפסוק (דברים כה, יח) "אֲשֶׁר קָרַר בְּדֶרֶךְ - לשון קור וחום, צננך והפשירך מריתחתך. שהיו העובדי כוכבים יראים להלחם בכם,

אייר - אסתר

חוסר סבלנות גורם ליאוש

ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים. משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אע"פ שנכוה, הקרה [קירר] אותה בפני אחרים".

רבי ישראל אהרן בורנשטיין, בנו של השם משמואל, ביאר בספרו נאות דשא (ח"ג עמ' כב) את דברי אביו: "בני ישראל שהיו דור דעה, הבינו שלתורה צריכים להיות קדושים ומובדלים מכל ענייני החומריות, ועתה ראו שקרובים הם לסיני ועדיין לא מצאו את עצמם מוכנים, לזה רפו ידיהם כמתייאשים. אבל זה היה חטא, "דבהדי כבשי דרחמנא למה לך", והיה להם לבטוח בהשי"ת שמאחר שהבטיחם ליתן להם את התורה, כדכתיב (שמות ג, יב) בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה, שקאי על קבלת התורה, בוודאי כן יהיה. ובזה משכו עליהם **קליפת עמלק בחשבונות של שקר שלו**, להוסיף להם יאוש ולקרר אותם, כמו שחכמים אמרו במילת קרך, שפירש רש"י צנך והפשירך מרתיחתך. והיינו שנעשו בעצמם קרים לעומת שמקודם היו עושים בחיות ובחמימות".

דברים בסגנון דומה כתב האדמו"ר מביאלה-לוגאנו, בספרו מבשר טוב (מאמר תחיית המתים, פרק יט) **"שורש היאוש הוא מקליפת עמלק, ומלחמה לה' בעמלק מדר"**. כי חז"ל דרשו על הפסוק ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מן התורה. ועל פי רוב רפיון הידים בא מיאוש, המביא את האדם לאי אכפתיות גמורה, וניטל ממנו כוח מרצו להילחם ולעמוד על נפשו. והוא שנאמר אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵיף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹקִים. הנה סיבת הנחשלות, העייפות והידיעה, הוא מפאת אבדן החשק להלחם עם יצרו, ומלעמול בתורה ומצוות יען שמכרסם בו יאוש עמוק, כי בין כה אבוד הוא, ומדוע עליו להתאמץ. וזה יסוד מלחמת עמלק בישראל בכל דור, להכניסם ליאוש. ועל כן נצטוונו **במצוה הנצחית של מחיית עמלק**".

חודש אייר - המעבר בין הנהגה ניסית להנהגת החיים היום יומית מצריך סבלנות

ג. ונראה להוסיף בהטעמת הדברים.

בני ישראל יצאו ממצרים לאחר שזכו ל"אתערותא דלעילא", בהשגחה מופלאה ובשרשרת ניסים, שתחילתה בעשרת המכות במצרים, ועל כולם מכת בכורות והיציאה ממצרים "בעצם היום הזה". ובהמשך בנשיאתם "על כנפי נשרים" ממצרים, וסופה בניסים הגדולים והתגלות השכינה בקריעת ים סוף. לכל אורך תקופה זו, לא היו בני ישראל צריכים לנקוף אצבע, כמאמר משה רבנו אל העם (שמות יד, יג-טו) כשצויה אותם להמשיך ולנסוע לים סוף "אֵל תִּירָאוּ הַתִּיַּצְבוּ וְרָאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם, ה' יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן". הניסים ארעו מאליהם, כהרף עין, ולא נצרך כל מעשה מצדם של בני ישראל.

וכך, לאחר קריעת ים סוף, כאשר נסעו להר סיני לקראת קבלת התורה, מן הסתם השתוקקו בני ישראל שמהלך דומה בחייהם ימשך כך תמיד - מוקפים בניסים ורואים את ישועת ה' בחוש, ובאופן זה ינהלו את חיי היום שלהם.

אייר - אסתר

חוסר סבלנות גורם ליאוש

אלא שרצון השי"ת היה שונה בתכלית. הקב"ה ביקש להוביל את בני ישראל בדרך השגרתית של חיים טבעיים, שיש בהם צורך לצעוד שלב אחרי שלב, בסבלנות ובעקביות, תוך כדי עמידה בנסיגות החיים הרוחניים והגשמיים, בהנהגת היחיד והפרט, ובהנהגת הציבור והכלל.

לכן בשלב זה של המעבר מההנהגה הניסית של יציאת מצרים וקריעת ים סוף, להנהגת החיים היום יומית - **בחודש אייר**, היו צריכים בני ישראל לגלות סבלנות רבה ולא להתיימש מהדרך הארוכה המצפה להם בקבלת התורה. אולם, ברום דרגתם, נפלו למלכודת היצר לתבוע מעצמם יותר שלימות מכפי דרגתם, עד שהדבר גרם להם ל"רפיון ידיים" - יאוש מהשגת ההזדככות הנדרשת לקבלת התורה, בחושבם שלא הכינו עצמם כראוי לקבלת התורה. **יאוש** שגרם למלחמת **עמלק**.

והאמת, כי בני ישראל לא למדו לקח, וכחלוף כמה חדשים, שוב פעם לא השכילו להתאזר בסבלנות להמתין לרדתו של משה רבנו מהר סיני, וכאשר התיימשו מלחכות לו, חטאו בחטא העגל, כמפורש בדברי הפסוק (שמות לב, א) "וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשָׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן הָהָר וַיִּקְהֵל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעֵלְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ". ופירש רש"י: "כמין דמות משה הראה להם השטן שנושאים אותו באוויר רקיע השמים". ואמרו חז"ל (הובא ברש"י שמות לב, לד) "אין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עוון העגל". נמצא פעם נוספת, כי חוסר סבלנות גורם ליאוש המביא לפורענות.

חודש אייר ומגילת אסתר - היאוש גורם פורענות

ד. על פי דרכו בביאור חטאם של בני ישראל ברפידים, ביאר השם משמאל (שם) את חטאו של שאול המלך שלא מחה לגמרי את זכר עמלק: "שאול המלך בצדקתו וענוותנותו היתירה לא מצא את עצמו כלי מוכן לתקון הכללי, ובודאי מצא בעצמו חסרונות למכביר כדרך הצדיקים הגדולים, כי האדם יראה לעינים ושמאל מחזיקו לצדיק גמור, ועל כן [חשב שמאל כי] הגיעה העת למחות שמו לגמרי. אבל [שאול חשב כי] השי"ת יודע נקודת לבבו בודאי לא צוה כן, כמו שאין נכון ליטול הקליפה מהפרי קודם שנתבשל וכנ"ל. וזה שהוכיחו שמאל אחר כך, אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה, שזה המאמר מראה בעליל כדברינו, שחטא שאול היה שהחזיק עצמו לקטן. אבל שמאל הוכיחו שאין לך להתחכם יותר ולעשות חשבונות בלתי צודקים, והיה לך לבטוח בהשי"ת שבודאי תהיו מוכנים, **והוא ממש כעין חטא רפידים** שרפו ידיהם מן התורה". חטאו של שאול המלך היה כחטאם של בני ישראל ברפידים - מחמת ענוותנותו סבר שמאל שאינו מתאים לקיים את מצות מחיית עמלק בשלימות, כשם שבני ישראל סברו שאינם בדרגה הראויה לקבלת התורה. אלא שהרגשה זו, שורשה ב"קליפת עמלק" - יאוש מהשגת השלימות.

כאמור לעיל, יאוש זה גרם ברפידים לפורענות מלחמת עמלק הראשונה. וחטאו של שאול גרם לפורענות בדורם של מרדכי ואסתר, כפי שסיים השם משמאל: "וכמו שאז מחמת חטא זה בא עמלק, כמו כן מחמת חטא שאול בא אחר כך המן בימי מרדכי ואסתר, כאמרם ז"ל במדרשים, שאז היה גם כן ביד ישראל כעין

אייר - אסתר

חוסר סבלנות גורם ליאוש

חטא זה, שנהנו מסעודתו של אותו רשע שעשה משום שהגיעו שבעים שנה לגלות בבל ולא איפרקו, אמר תו ודאי לא מיפרקי, כמבואר בגמרא (מגילה יא, ב), וכאשר באו לאותה סעודה נראו **כמתייאשים מן הגאולה**, והוא כעין חטא רפידים הנ"ל, על כן יצא אז העונש לפועל". חטא זה של נפילה לזרועות היאוש, חזר על עצמו איפוא, גם בימי מרדכי ואסתר, שלאחר חורבן הבית הראשון התייאשו בני אותו הדור מהגאולה. וחטא זה גרם לפורענות על ידי זרעו של עמלק, המן האגגי.

מעתה מובן ומבואר מדוע ספר אסתר הוא כנגד חודש אייר, שהוא הזמן המיוחד שצריך להתבונן ולהמשיך בעבודת ה' היום יומית. ויש חובה, גם כשעומדים על סף יאוש הנובע מרפיון הידים של בני ישראל לאחר שיצאו ממצרים, שהוביל לפורענות מלחמת עמלק. ואף ספר אסתר, מלמדנו לקח זה, שהיאוש מהגאולה טומן בחובו זרע פורענות, וחובה עלינו לטכס עצות ודרכים ולא להתייאש.

בכל שלוש התקופות הנ"ל - בני ישראל במדבר, שאול המלך במלחמת עמלק, ובימי מרדכי ואסתר, נפלו היהודים שבאו לסעודתו של אחשוורוש לזרועות היאוש בחשבם שהגאולה והשלמות יושגו במהרה. וכשלא לא התאזרו בסבלנות, וראו שאינם משיגים את מבוקשם, יאושם הוביל לירידה ולחטא. הם לא הבינו כי הגאולה והשלמות באים "קמעא, קמעא", בשלבים, המצריכים סבלנות ואורך רוח, אלא רצו "כאן" ו"עכשיו" להגיע לפסגה, וזה מה שגרם להם ליאוש, בראותם שהשלמות רחוקה מהם.

. . .

שורש היאוש מקליפת עמלק - והכנעתו על ידי שמגביה עצמו בעבודת ה'

ה. העצה להלחם בעמלק - שורש היאוש, מבוארת בדברי השם משמואל במקום אחר (יתרו שנת תרע"ג) "כבר דקדקנו שהיו רואים את עצמם במסע האחרון קודם הר סיני והם בלתי מוכנים, כי היו דור דעה וידעו היטב איך צריכים להיות במעמד הנכבד הזה, והיו בעצמם כמתייאשים, שזה גרוע מהכל, ובשביל חטא זה משכו עליהם את עמלק שהקר אותם עוד יותר, ועוד לא היו יכולין לעזוב רפיון הידים ולהתחזק בעצמם אלא ע"י שציירו בנפשם עמידתם במדבר סיני. ובאמת זו עצה היעוצה לכל איש הבא ליטרה, לא תהיה ראשית מעשיו להכניע את החומר בתעניתים וסיגופים, ולהתמרמר בנפשו אפילו על חטאת נעורים, פן יבוא מזה ח"ו לידי יאוש. אלא **בראשונה צריכים להגביה את כוחות נפשו**, ולהסתכל במעלת נפשו ובמקור חצבה, **ויגבה לבו בדרכי השי"ת**. ורק אחר כך ישוב להכניע את כוחות החומר בתשובה בתפילה ובתחנונים על העבר". התבוננות בלתי פוסקת בגדולת הבורא וחסדיו, היא הדרך לא ליפול ליאוש.

וכפי שביאר האדמו"ר מביאלה-לוגאנו (שם) שהעצה להילחם נגד היאוש, קליפת עמלק, בדרך של "ויגבה לבו בדרכי ה'", מפורשת למעשה בדברי המשנה במסכת ראש השנה (פ"ג מ"ח) "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה. אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל **מסתכלים כלפי מעלה** ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים, היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים". וביאר האדמו"ר: "והכוונה בזה, בזמן שישאל נשאים עיניהם כלפי מעלה בעת מלחמה, ובתוך היאוש אשר עמלק מסבבם לתוכו, ולתוך

אייר - אסתר

חוסר סבלנות גורם ליאוש

מלחמה כזו שהם אינם במצב טוב אלא במצב של "קֶרֶךְ בדרך ואתה עייף ויגע", ובכל זאת **מסתכלים כלפי מעלה ואינם מתייאשים**, בזה הם נוצחים במלחמת עמלק, שהוא הראש לכל הסטרא אחרא".

יתכן איפוא, כי זו הסיבה מדוע כל פרשת עמלק נאמרה בלשון **יחיד** - "זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם, אֲשֶׁר קֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ וגו', וְאַתָּה עֵיף וְיָגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים" (דברים כה, יז). לאלפינו בינה מפרשה זו, שמלחמת עמלק אשר נגרמת כתוצאה מיאוש, הוא לקח **אישי** עבור כל **יחיד** מִיִּשְׂרָאֵל, להכניע את היאוש המקנן בו לעיתים, על ידי **הסתכלות כלפי מעלה**, בבחינת "וַיִּגְבֹּה לְבֹו בְּדֶרֶךְ ה'" (דברי הימים ב יז, ו) - וזהו ה**קיום המעשי** של המצוה שנצטוונו - מִלְחָמָה לֵה' בְּעֲמָלֶק מְדֹר.

אין יאוש בעולם כלל

ו. כאשר נושאים עין למרום ומתבוננים בחסדי הקב"ה, אכן אין מקום וסיבה ליאוש, כדבריו המפורסמים של רבי נחמן מברסלב (לקוטי הלכות או"ח ח"א עמ' 130) "**אין שום יאוש בעולם כלל**. כי אע"פ שנדמה לו שמירידה כזאת אי אפשר לו לעלות ח"ו, אעפ"כ **מי יודע גדולת חסדי ה'**. כי יש חסד כזה אצלו ית' שגם משם יכולים לעלות, וכן אפילו אם ח"ו נפל עוד כמה וכמה פעמים בלי שיעור, אעפ"כ כל תנועה שהוא רוצה לנשאות עצמו בכל פעם לעלות מנפילתו, וכל צעקה שצועק אפילו בשאול תחתיה גם כן אינה נאבדת לעולם. **אין ירידה בעולם שלא יוכלו לעלות משם**".

ידועה אמרתו החריפה של האדמו"ר מקוצק, שביאר את דברי אב"י במסכת בבא מציעא (כב, א) "יאוש שלא מדעת", באומרו: "**יאוש - שלא מדעת**". הווה אומר, אם יש יאוש, הרי זה מחוסר דעת. כי שורת השכל להתבונן לגדולת חסדיו של הבורא, ולדעת שאין סיבה להתייאש. ואם מצאנו תפיסת מקום ליאוש, אין זה אלא מחוסר ישוב הדעת ומפיזור הנפש.

מעניינת מאד, הבחנתו של ידידי, הרב משה רייס, הכותב בספרו להבין ולהשכיל (פרשת בלק) שאת הכח לא להתייאש צריך ללמוד דווקא מהיצר הרע, שאף פעם אינו מתייאש מלהשיג את זממו, ופרשת בלק תעיד על כך: "משנכשלו מאמציו של בלק להתנגד לישראל בדרך לחימה מקובלת, משראה שגיבורי הארץ סיחון ועוג לא יכלו לישראל, לא אמר נואש וניסה להפעיל נגדם את הלוחמה הרוחנית. לפיכך הזעיק ממרחק את בלעם בן בעור שנודע כמי שמסוגל להכות אנשים בשבט פיו ולשונו. ידע שבלעם רודף בצע ושררה וניסה לשכנעו בהעתרת הבטחות של ממון. למרות הכל, סירב בלעם מתחילה להענות לבקשה, וכמי שכפאו שד הודיע שמנוע הוא מללכת עם שרי בלק. האם בלק התייאש - לא דווקא. עיכובים שונים ארעו בדרך, אולם בלעם התעקש להמשיך בדרכו. אחר במקומו היה רואה בכך סימן מובהק לכך ששליחותו אינה רצויה בעיני המקום, אולם בלעם לא נואש, ולמרות הכל המשיך בדרך העקלתון שלו. לא פחות משלוש פעמים ניסו בלק ובלעם לקלל את ישראל, ומבוקשם לא עלה בידם.

האין פרשה זו מהווה לקח נפלא עבורנו. **צד הרע לעולם אינו מתייאש**. נסיונות רבים שנכשלו אינם מכניעים את כוחו, הוא ממשיך לנסות שמא בכל זאת יצליח לגבור על האדם. ומכאן לימוד לקח בדרכי

אייר - אסתר

חוסר סבלנות גורם ליאוש

עבודת הבורא. **אם צד הרע אינו נשבר** וממשיך במאמציו למרות כל הכשלונות, שומא על האדם מישראל **ללמוד מכך מוסר השכל**. אם אירע שנכשל אדם בצעדי התקדמותו בדרכי קנין השלמות, גם אם נסיונותיו להתעלות נכשלו לא אחת ולא שתיים, אין מקום ליאוש, גם אם נדמה בעיניו כי אבוד הנהו, אל לו להתרפות. **גם אם יראה אדם עיכובים שונים בדרכו, אסור לו לומר נואש**, כי שבע יפול צדיק וקם ויךשעים יכשלו בקעה (משלי כד, טז). יתירה מזו, אפילו אם יראה בעיניו שמן השמים מעכבים בעדו מלהתקדם ולשוב בתשובה, יישאר איתן בדעתו וינסה למרות הכל להעפיל ולעלות, וסופו לנצח".

עתה עולים כל הדברים ומשתלבים זה בזה. תכנית המלחמה ביאוש הבא מכוחו של עמלק היא, להתמיד בעבודת ה' בסבלנות, צעד אחרי צעד, מתוך ישוב הדעת והתבוננות בחסדי הבורא יתברך, העוזר ומסייע לכל המשתדלים ומתאמצים לבקש את השלימות.

התבוננות זו, נותנת את הכח לא להתייאש, ולהמשיך שלב אחרי שלב, ללא הפסקה.

עמלק מזרע עשו - השלמות ה"מדומה"

ז. ונראה שההשקפה שהאדם נולד מושלם, וכאשר אינו משיג את השלמות "כאן ועכשיו", זו סיבה ליאוש, טמונה בשורשיו של עמלק - עשו, אבי אביו של עמלק, אליפז.

כאשר עשו מגיע מהשדה עיף ורעב, הוא אינו מהסס למכור את הבכורה: "וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִּי בְכֹרָה" (בראשית כה, לב). עשו היה הראשון **שהתייאש** ומכר את בכורתו בעד נזיד עדשים, כאשר לא השיג **מיד** את מה שרצה.

וכשנתבונן בעומק הדברים, נראה כי תכונה זו טבועה בעשו מיום היוולדו ונקבעה בשמו "עשו", כדברי חז"ל: "קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשער כבן שנים הרבה". ובשפת אמת (זכות שנת תרמ"ט) הוסיף בביאור הדברים "**וזוה השלימות המדומה**, עדות שאין בו שום ברכה". בדרך הטבע אי אפשר להיוולד שלם, יש דרגות בהתפתחות האדם, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית. ולכן ההשקפה שהכל צריך להיות שלם מיד ללא סבלנות, היא השקפת עשו ועמלק, מנוגדת להשקפת התורה.

פסח שני - ספירת העומר - פרקי אבות - ל"ג בעומר - סבלנות להשלים תהליכים

ח. ממוצא הדברים מבואר היטב החוט המקשר בין מהותו של חודש אייר והמאורעות שבו - הסובבים והולכים סביב הצורך להתאזר בסבלנות, מתוך ידיעה שאין יאוש בעולם, ולכל תהליך יש זמן וקצב משלו.

• **פסח שני** - הוא זמן של מתן הזדמנות למי שהיה טמא או בדרך רחוקה להקריב את קרבן הפסח. ויש בכך מסר ברור, גם אם לא זוכים לקיים מצוות כהלכתם, אסור להתייאש, כי יש הזדמנויות נוספות.

אייר - אסתר

חוסר סבלנות גורם ליאוש

• **ספירת העומר** - שעיקרה בחודש אייר, היא תקופה מיוחדת שנקבעה להכנה לקבלת התורה ביציאה ממ"ט שערי הטומאה, שלב אחר שלב, עד לקבלת התורה בקדושתה. וכפי שביאר המהר"ל (תפארת ישראל פרק כה) שמטעם זה היו מקריבים את קרבן העומר, בתחילת ימי הספירה, משעורים שהם מאכל בהמה. ואילו בסיומם של ימי הספירה, היה קרב ובא קרבן שתי הלחם, מחיטים שהם מאכל אדם. כי בימי ספירת העומר, האדם מתעלה ומתקדם, יום אחרי יום, מדרגה אחר מדרגה, כדי לזכות לקבלת התורה. ימי ספירת העומר ניתנו איפוא, כדי ללמדנו להתאזר בסבלנות הנדרשת לתיקון המידות והמעשים, בעליה מסודרת והדרגתית. וכאשר יודעים זאת, לא מתייאשים אם לעיתים לא מצליחים לעמוד בנסיון ולא מגיעים לפסגת השלמות, שהרי גלוי וידוע שהדרך להגיע לשלמות ארוכה ומתמשכת, ויש לצעוד בה בסבלנות ובעקביות.

• **פרקי אבות** - בפרקי אבות (פ"א מ"ז) מובא מאמרו של נתאי הארכלי "אל תתיאש מן הפורענות", שפירושו לפי התפארת ישראל: "לא יתיאש בבלתי הצלחה, כי העולם העובר רק כחלום יעוף". פרקי אבות מלאים חכמה ודעת, מוסר והשקפה, שהם "אבות" ופרקי יסוד לכל חיי התורה. אך הבריוח התיכון בקיומן הוא - עליה בסולם המידות, צעד אחר צעד, בסבלנות רבה. מטבע הדברים, עליה זו רצופה בנסיונות, ולא פעם בכשלונות. ועל כן **אסור להתיאש מחוסר הצלחה**, אלא להמשיך בהתמדה ובעקביות במסלול, עד להשגת המטרה. ולכן נהגו ללמוד פרקי אבות בחודש אייר, כחלק מההכנה לקבלת התורה, מתוך סבלנות וזהירות, בידיעה ששלמות בעבודת הבורא לא נבנית במהירות אלא בעקביות.

• **ל"ג בעומר** - הוא יום פטירת רבי שמעון בר יוחאי, שמסופר עליו במסכת שבת (לג, ב), שכאשר יצאו הוא ובנו רבי אלעזר מהמערה, וראו אנשים חורשים וזורעים, אמר רבי שמעון בר יוחאי "מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה", ו"כל מקום שהיו נותנים עיניהם, מיד נשרף", עד שיצאה בת קול ואמרה להם "להחריב עולמי יצאתם, חיזרו למערתכם". ואמנם הם חזרו למערה לשנה נוספת, ויצאו רק לאחר שיצאה בת קול ואמרה "צאו ממערתכם". גם ממעשה זה ניתן ללמוד, שרבי שמעון בר יוחאי, מרוב קדושתו ושאיפתו לדברים נעלים ולשלמות עילאית, לא יכל להבין כיצד אפשר "להניח חיי עולם ולעסוק בחיי שעה". אולם האמת היא, כי השגות אלו הן רק מנת חלקם של מתי מעט יחידי סגולה, אבל רוב העולם אינו יכול להתקיים כך, ויש צורך לנהוג בצורה שונה בתכלית מרבי שמעון בר יוחאי, בהדרגה ובעקביות, ולא לצפות לתמורה מיידית.

שבט יששכר - רבי עקיבא - בארה של מרים - הסבלנות משתלמת

ט. מעתה יובנו שאר העניינים הנוספים שהזכרנו לעיל:

• **שבט יששכר** - על יששכר נאמר בפרשת ויחי (בראשית מט, יד-טו) "יששכר חָמַר גֶּרֶם רֵבֶץ בֵּין הַמְּשָׁפְתִים, וַיֵּט נַשְׁכָּמוֹ לְקָבֶל". יששכר הוא כ"חמור" הידוע בכושר הסיבולת שלו לשאת משאות כבדים על שכמו, כי בני שבט יששכר סבלו את עול התורה, כדברי רש"י: "חמור גרם - חמור בעל עצמות סובל עול

אייר - אסתר

חוסר סבלנות גורם ליאוש

תורה כחמור חזק שמטעינים אותו משא כבד, ויט שכמו לסבול עול תורה" והספורנו הוסיף: "יששכר חמור חזק מאד שירבץ עם החבילות על גביו, וכמו כן יששכר נושא עליו עול תורה ועול דרך ארץ והנהגת מדינות כראוי לחכם שלם במידות ובמושכלות". יששכר מסמל איפוא, את היכולת "לסבול" בעול התורה, מלשון סבלנות ומתינות, דרך עליה מתונה ובלתי פוסקת, שהיא העצה לא ליפול ליאוש. על כן הוא יאה ומתאים לחודש אייר, הזמן שבו צועדים במסילה המחברת בין טומאת מצרים לקדושת קבלת התורה, בסבלנות ובעקביות, ללא רפיון ידיים ויאוש.

• **רבי עקיבא** - בילקוט הראובני (פרשת וישב) מובא: "רבי עקיבא היה גלגול יששכר". ולפי המבואר לעיל יתכן שכוונת הדברים היא, שרבי עקיבא הוא האות והמופת להשגת השלמות, בתהליך עקבי לאורך שנים רבות, ללא יאוש כלל, כפי שידוע מדברי חז"ל (אבות דרבי נתן פרק ו) "מה היה תחלתו של ר' עקיבא, אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר. אמר, מי חקק אבן זו. אמרו לו, המים שתדיר נופלים עליה בכל יום. אמרו לו, עקיבא, אי אתה קורא (איוב יד, יט) אֶבְנִים שֶׁחֲקוּ מִיָּם. מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו, מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשין כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם. מיד חזר ללמוד תורה, הלך הוא ובנו וישבו אצל מלמדי תינוקות. אמר לו, רבי למדני תורה. אחז רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח. כתב לו אל"ף ב"ת ולמדה. אל"ף תי"ו ולמדה, תורת כהנים ולמדה, היה לומד והולך עד שלמד כל התורה כולה". רבי עקיבא שהלך ללמוד תורה בגיל ארבעים, ראה את האבן הנשחקת מהמים, וממנה למד מוסר שבעבודה עקבית מגיעים להישגים, הוא גלגול של יששכר הנושא בעול התורה בסבלנות ומורה דרך לבאים אחריו שאין דבר העומד בפני תהליך עקבי ומתמשך של עליה בלתי פוסקת.

יתכן שזהו גם עומק תאריך פטירתם של תלמידי רבי עקיבא בחודש אייר עד ל"ג בעומר [י"ח באייר] שלא נהגו כבוד זה בזה, ולא דבקו במידותיו של רבם - רבי עקיבא, סבלנות ומתינות.

• **בארה של מרים** - ניתן לישראל בחודש אייר, מיד בצאתם ממצרים אך הוזכר בתורה בחומש במדבר בפרשת חוקת, בשנה הארבעים ליציאתם ממצרים, בפסוק (במדבר כא, יז) "אֶזְיִשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלַי בְּאֵר עֵינֵי לֵה". ולכאורה תמוה, הרי בארה של מרים היה מיד שיצאו ממצרים, ומדוע לא הוזכר בארה של מרים כבר אז. רש"י תירץ תמיהה זו: "וכי משם היתה והלא מתחילת ארבעים שנה היתה עמהם, אלא שירדה **לפרסם את הנסים**". ונראה לתרץ בדרך נוספת ולומר שהזכרת הבאר רק בסוף ארבעים שנות לכתם במדבר, באה ללמדנו שאין "תשלום מייד", אלא יש צורך לחכות לשכר, והקב"ה הראה זאת בבאר המים, שהרי גם מים מגיעים בדרך כלל "טיפין טיפין", ורק כשמצרפים את כל הטיפות נוצר "באר".

[אפשר להוסיף בדרך רמז, על פי דברי האלשיך הקדוש שפירש את משל בארה של מרים האמור בפרשת חוקת, לתורה שבעל פה, שכדי ללמוד תורה כיאות, יש לעשות זאת בשלבים, ואי אפשר להגיע מיד לדרגה העליונה, אלא בעליה הדרגתית מתונה ומתמשכת].

אייר - אסתר

חוסר סבלנות גורם ליאוש

. . .

בדורנו אנו, ההתקדמות הטכנולוגית המדהימה, המאפשרת מידע ותקשורת מקצה העולם ועד קצהו בשבריר שניה, גורמת לכך שאנחנו מאבדים את הסבלנות. כל אחד רוצה לקבל את מבוקשו תיכף ומיד ללא שהיות, ואם לא משיגים את המבוקש, מתייאשים. אולם הקב"ה, מסובב הסיבות, מנהיג את העולם בתהליך שלם, הבנוי כסולם שיש בו מדרגות רבות, שצריך לעלות בו שלב אחר שלב עד שמגיעים לפסגה ולשלמות. כאשר נדע ונפנים זאת, נזכה ליישם באופן מעשי את אמרתו של רבי נחמן מברסלב "אין שום יאוש בעולם כלל".